

# STA BIRGITTA KYRKAS NYA ORGEL

## ORGELHISTORIK

Den första orgeln i Lemlands Sta Birgitta kyrka byggdes år 1866 av den svenska orgelbyggaren Frans Andersson. De flesta andra åländska församlingarna fick också sina första instrument under romantikens period, bla. Hammarland och Föglö på 1860-talet, även de byggda av Frans Andersson. F. Andersson byggde bara ett fåtal små orglar. Genom sina utländska studier och påverkad av sin tids största orgelbyggare, Per Larsson Åkerman, representerade han en högromantisk stil med starka kontinentala drag.

Anderssons orgel tjänade i hundra år. I samband med kyrkans renovering rivdes den gamla läktaren och orgeln såldes till Sottunga församling där den varit i bruk sedan dess. Det var Ture Isacssons (dåvarande kantor i Finström) oförgångliga förtjänst att han räddade den vackra orgeln från skrotning. Idag är det bara två av Anderssons orglar som finns kvar, Sottunga orgeln och Sanda orgeln på Gotland. År 2002 genomfördes en stilenlig renovering av Helmuth Gripentrog och Kalevi Mäkinen.

Orgeln har en manual och bihangspedal (pedal utan egna stämmor) med sju stämmor. Klangen är grundtonsbetonad, fyllig och mjuk, orgelns pleno präglas av den briljanta, men fogliga, franskinspirerande trumpetstämman.

År 1960 fick kyrkan sin andra orgel med två manualer och pedal med 14 stämmor, den placerades i kyrkosalens nordvästra hörn.

Detta instrument var den första orgeln på Åland som byggdes i den så kallade "orgelrörelsens" stil, av den finske orgelbyggaren Veikko Virtanen. På de följande decennierna blev den här stilen den härskande smakriktningen i hela Europa.



Orgelrörelsen vände sig emot romantiken och skapade en ny estetik som utgick ifrån barock-stilen men var samtidigt mycket modern. Orgelrörelseorglarna hade smal och ljus klang som i sämre fall ofta var klen, vass och spretig. Man experimenterade också med nya material så som spånskivor, plywood och plast, som oftast inte motsvarade förväntningarna. Romantikens stil blev inte bara bortglömd utan också förföljd. På 1960 - 1970 talet byggde man om eller skrotade de flesta romantiska orglarna i Europa.

Virtanenorgeln i Lemlands kyrka hade klangiga och tekniska brister som ledde till mer och mer svårhanterliga problem.

På våren 2001 besökte domkyrkoorganisten Björn-Olof Mårtenson (i egenskap av ordförande i Kyrkans orgelkommitté) tillsammans med diplomorganisten Henrik Östman, Lemlands kyrka och konstaterade att byggandet av en ny orgel var befogat. Sommaren därpå sammanställdes en orgelkommission i församlingen, vars uppgift var att genomföra projektet. Samtidigt anlätades en utomstående orgelkonsult, den tidigare nämnde Björn-Olof Mårtenson. Ett mångårigt arbete följde detta, som ibland genom svårigheter och motgångar



ledde till orgelinvigningen idag. Den nya orgeln har 19 stämmor på två manualer och pedal. Den är byggd i franskromantisk stil, så kallad symfonisk stil, som inspirerade flere generationer av svensk-romantiska orgelbyggare också. Som förebild till instrumentet var de mindre orglarna av den legendariska franskromantiska orgelbyggaren Aristide Cavaille-Coll.

Grundtanken i denna stil är att bygga orglar med mäktig, grundtonsmättad men mjuk klang, som har dynamiken och böjligheten av en symfonisk orkester. Rörstämmorna (t.ex. trumpet och basson) är dominerande men smälter ihop med andra stämmor i en rund helhet. Fast den här stilen har inspirerat många andra orgelbyggare runtom i världen, kräver byggande av en konsekvent och rent franskromantisk orgel mycket speciella kunskaper. Orgelfabriken H.O. Paschen i Kiel (Tyskland) har många års erfarenheter av nyromantiska orglar. De har byggt ett antal orglar också i Finland, med ledning av Roland Monczynski och i samarbete med intonatörerna, Helmuth Gripentrog och Kalevi Mäkinen, som tillhör världens bästa experter på detta specialområde. Med dessa förutsättningar fick vi möjligheten att med engagerade beslutsfattare i församlingen, samt med hjälp av många församlingsbors och andras värdefulla donationer, skapa ett instrument som är unikt både för ålänningar och för många andra som kommer och besöker vår kyrka.